

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

یادداشت سیاست‌گذاری اقتصاد و توسعه کشاورزی و روستایی

سال ۵ / شماره ۶۴ / ۱۴۰۳

۱۴۰۳/۰۲/۲۳

مطالب این شماره

روند سیاست جهانی غذا طی سال‌های

۲۰۱۹-۲۰۲۳.....۲

ترجمه و تلخیص: مریم اردستانی، کوهسار خالدي
برگرفته از گزارش منتشره توسط موسسه تحقیقات بین‌المللی
سیاست غذا (IFPRI)

این موسسه با کمال احترام و سپاس، پذیرای نظرات ارزشمند خوانندگان
این اثر می‌باشد

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ شماره: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵-۱۵۸۱۵ کد پستی:
۱۵۹۸۶-۳۷۳۱۳

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
<https://www.agri-peri.ac.ir>

تجزیه و تحلیل

عنوان خیر: روند سیاست جهانی غذا طی سال‌های ۲۰۲۳-

۲۰۱۹

سال ۲۰۱۹: ضرورت فوری احیای روستایی به منظور رفع

بحران‌های مداوم مناطق روستایی جهان

ترجمه و تلخیص: مریم اردستانی، کوهسار خالدی

برگرفته از گزارش منتشره توسط موسسه تحقیقات بین‌المللی

سیاست غذا (IFPRI)

کد: (95)-14030223-PN-4

مقدمه

در دهه‌ی اخیر، توجه سیاسی از مناطق روستایی برداشته شده و تداوم محدودیت فرصت‌های اشتغال روستایی، ضعف دسترسی به منابع پایه و تخریب هر چه بیشتر محیط زیست در بسیاری از کشورهای در حال توسعه منجر به تداوم فقر، گرسنگی و سوء تغذیه شده است. در این راستا، ضروری است که تحول سیستمی برای احیای مناطق روستایی نه تنها در جهت دستیابی به اهداف توسعه‌ی پایدار، بلکه در ابعادی گسترده‌تر در راستای ایجاد مناطق روستایی شاداب و سالم برای زندگی و کار رخ دهد. این موضوعی است که کتاب سال ۲۰۱۹ سیاست جهانی غذا بدان پرداخته است. تمرکز بر نیازهای مناطق روستایی، یکی از عملی‌ترین راه‌های دستیابی به اهداف توسعه‌ی پایدار بوده و به رفع بسیاری از چالش‌های مداوم و فزاینده کمک خواهد کرد. موسسه‌ی تحقیقات بین‌المللی سیاست غذا با برنامه‌ی توسعه‌ی سازمان ملل متحد همکاری می‌کند تا یک رویکرد نوآورانه‌ی متکی بر همکاری‌های روستایی- شهری را برای توسعه‌ی روستایی معرفی نماید. رشد سرعت شهرنشینی در سراسر جهان و افزایش تقاضای شهری برای مواد غذایی و سایر تولیدات روستایی، فرصت‌های جدیدی را برای مردم روستایی خلق می‌کند. فقدان فرصت‌های شغلی کافی، جدی‌ترین چالش مناطق روستایی است. سیاست‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها باید به دنبال ارائه و معرفی مشاغل مناسب در تولید کشاورزی و فعالیت‌های خارج از مزرعه باشد. رشد اشتغال و بهبود قابل توجه زندگی روستاییان، به ارائه‌ی بهتر خدمات پایه از جاده‌ها گرفته تا آب تمیز و آموزش و غیره بستگی دارد. برای مثال، کاهش قیمت انرژی خورشیدی، نوید بزرگی برای توسعه‌ی اقتصاد روستایی است. تخصیص مشوق‌ها برای بازسازی و بهبود محیط‌های روستایی می‌تواند متضمن خدمات ارزشمند اکوسیستم برای هر دو گروه از ساکنان روستایی و شهری بوده و سلامت سیاره‌ی زمین را تضمین نماید. زنان به شرط برقراری عدالت

«موسسه‌ی تحقیقات بین‌المللی سیاست غذا»^۱ یکی از مراکز تحقیقاتی «گروه مشورتی بین‌المللی تحقیقات کشاورزی»^۲ است که در سال ۱۹۷۵ تاسیس شده و راهکارهای سیاستی مبتنی بر تحقیقات را برای کاهش پایدار فقر و پایان بخشیدن به گرسنگی و سوءتغذیه ارائه می‌دهد. تحقیقات راهبردی این موسسه تحقیقاتی با هدف تقویت تاب‌آوری در برابر تغییرات مخرب اقلیمی و عرضه‌ی پایدار غذا، ترویج رژیم‌های غذایی سالم و تغذیه برای همگان، ایجاد بازارهای فراگیر و کارآمد، سیستم‌های تجاری و صنایع غذایی کشاورزی، تغییر اقتصاد کشاورزی و روستایی و تقویت موسسات و حکمرانی انجام می‌پذیرد.

موسسه‌ی مذکور در راستای تحقیقات خود، سالانه کتاب «سیاست جهانی غذا» را با تمرکز و تاکید بر موضوعات مهم منتشر می‌کند. در همین راستا، موسسه‌ی پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی از سال ۱۳۹۸ به بعد با توجه به مباحث مهم و اثرگذار این کتاب در حوزه‌ی سیاست غذا و همچنین، ضرورت آگاهی سیاستگذاران و تصمیم‌گیرندگان کلان اقتصاد و بخش کشاورزی در این زمینه، مبادرت به ترجمه و انتشار نسخه‌های ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۳ آن کتاب نموده است. محتوای کتاب سیاست جهانی غذا، هر سال به موضوع کلیدی خاصی اختصاص می‌یابد.

²Consultative Group on International Agricultural Research (CGIAR)

¹The International Food Policy Research Institute (IFPRI)

بیشتر در دسترسی به مهارت‌ها، منابع و صدای سیاسی، نقش محوری در تغییر روستاها ایفاء خواهند کرد که این نقش نه تنها در امر رفع گرسنگی و سوء تغذیه، بلکه از طریق مشارکت گسترده‌تر در احیای روستاها خواهد بود. تجربه‌ی اروپا و نیز بینش‌های منطقه‌ای در برنامه‌های احیای روستایی می‌تواند به تلاش‌های مشابه در کشورهای در حال توسعه کمک نماید.

سال ۲۰۲۰: لزوم ایجاد سیستم‌های غذایی جامع و فراگیر

اگرچه سیستم‌های غذایی به سرعت در حال تکامل هستند تا تقاضای فزاینده و در حال تغییر جهان را برآورده سازند؛ اما نیازهای همگان را برآورده نمی‌سازند. همچنان که سیستم‌های غذایی به لحاظ هوشمندی به اقلیم، سلامت و پایداری، نوین می‌شوند، باید تلاش شود تا خرده‌مالکان، جوانان، زنان، افراد متأثر از جنگ و سایر فقرا و حاشیه‌نشین‌ها را در برگرداند. کتاب سال ۲۰۲۰ سیاست جهانی غذا موانع و فرصت‌های فراگیری را مورد بررسی قرار داده، نگاهی به طیف فزاینده‌ای از ابزارها و تکنولوژی‌هایی که می‌توانند فراگیری را ارتقاء بخشند، داشته و نقش کلیدی سیاست‌های سیستم غذا در ایجاد سیستم‌های غذایی فراگیر را مورد ملاحظه قرار داده است.

با ایجاد سیستم‌های فراگیر و جامع غذایی هم اطمینان حاصل می‌شود که افراد حاشیه‌نشین و آسیب‌پذیر از منافع و فرصت‌های ایجادشده توسط این سیستم‌های غذایی، بهره‌مند شوند و هم از توسعه‌ی پایدار حمایت به عمل می‌آید. سیستم‌های غذایی جامع می‌توانند به ایجاد فرصت‌های اقتصادی بهتر برای فقرا، کاهش آثار مخرب تغییر اقلیم برای افراد بسیار آسیب‌پذیر و تحریک نوآوری در تولید و مصرف غذاهای سالم کمک نمایند.

در حالی که در بسیاری از کشورها، اکثریت مزارع توسط کشاورزان خرد کشت می‌شوند؛ لیکن این کشاورزان غالباً به نهاده‌ها، منابع و بازارها برای تولید سودآور دسترسی ندارند. جوانان با مجموعه چالش‌های منحصر به فردی از جمله فقدان فرصت‌های شغلی و دسترسی محدود به منابعی همچون زمین برای تولید کشاورزی یا سرمایه‌ی مالی برای سرمایه‌گذاری‌های

غیر کشاورزی، مواجه هستند. اگرچه زنان از طریق تولید و مصرف غذا کمک شایان توجهی به سیستم‌های غذایی می‌کنند؛ اما حجم کار سنگین و قدرت تصمیم‌گیری و کنترل محدود بر منابع، غالباً آن‌ها را نسبت به انتخاب‌های راهبردی زندگی برای خود و خانواده‌هایشان ناتوان می‌سازد. پناهندگان و افراد متأثر از جنگ به کشاورزی وابسته هستند و برای پیوستن به سیستم‌های محلی غذایی در جوامع میزبان خود با چالش‌های اساسی مواجه هستند. جنبه‌های خاص منطقه‌ای و تلاش‌ها به منظور ایجاد سیستم‌های غذایی فراگیرتر، چشم‌اندازی برای سال ۲۰۲۰ در کتاب ارائه داده و روند شاخص‌های کلیدی سیاست غذا، نمایی کلی از سیاست‌ها و سیستم‌های غذایی در سطوح کشوری و منطقه‌ای را نمایان ساخته است.

سال ۲۰۲۱: تغییر سیستم‌های غذایی بعد از کووید-۱۹

سال ۲۰۲۰ به دلیل همه‌گیری کووید-۱۹، سال بحران بود و خسارات و اختلالات وحشتناکی در سراسر جهان تجربه شد که ادامه آن در بسیاری از مناطق محتمل به نظر می‌رسد. افزایش فقر، ناامنی غذایی، سوء تغذیه و بیکاری ناشی از همه‌گیری، اهداف توسعه‌ی پایدار را از دسترس بسیاری از کشورها خارج ساخته و نابرابری‌هایی را در سیستم‌های غذایی نمایان نمود. با این حال درس‌های بسیاری در طول تاریخ از چنین بحران‌هایی آموخته شده است که مهمترین آن‌ها، ضرورت بالای تغییر سیستم‌های غذایی است.

سال ۲۰۲۱، سالی پراهمیت از این حیث و در عین حال امیدوارکننده بود. واکسن‌ها توزیع شد و شوک‌های بهداشتی و اقتصادی همه‌گیری، نوآوری و اصلاحات بخش‌های خصوصی و دولتی را برانگیخت. این تجربه منجر به تفکری فراتر از دیدگاه‌های سنتی اقتصادی، تکنولوژیکی و سیاستی شد. سال مذکور همچنین سال تشکیل اجلاس جهانی سیستم‌های غذایی، اقلیم و تغذیه بود که فرصتی عالی برای رقم زدن تغییرات بنیادین در سیستم‌های غذایی جهان ایجاد نمود.

گازهای گلخانه‌ای، نیازمند اقدام فوری است. تلاش‌های کنونی باید افزایش یافته و تا حد زیادی گسترش یابند تا امنیت غذایی، تغذیه و رفاه برای همگان در سال‌های آینده تضمین شود.

در سال ۲۰۲۱ که تداوم همه‌گیری کووید-۱۹ موجب ایجاد بحران‌های بهداشتی و اقتصادی در سراسر جهان شد، جامعه بین‌المللی برای شناخت محوریت سیستم‌های غذایی در تحقق اهداف توسعه و پایداری، گرد هم آمدند. اولین اجلاس سیستم‌های غذایی سازمان ملل متحد، سیستم‌های غذایی پیشرفته را در صدر برنامه‌های سیاست جهانی قرار داد و ۲۶ امین کنفرانس تغییر اقلیم سازمان ملل، برنامه‌هایی را با هدف ورود واقعی مباحث کشاورزی به کنفرانس ۲۷ ام در سال ۲۰۲۲ طرح‌ریزی نمود. اما این تحولات، بسیار کمتر از آن چیزی است که به فوریت، مورد نیاز است. طیف گسترده‌ای از سرمایه‌گذاری‌ها در تحقیقات، توسعه، سیاست‌ها و برنامه‌های اقلیم‌گرا (مثبت نسبت به اقلیم)، ریشه در سیستم‌های غذایی دارند.

کتاب سیاست جهانی غذا در سال ۲۰۲۲ فرصت‌هایی را برای تسریع نوآوری، اصلاح سیاست‌ها، تنظیم مجدد مشوق‌های بازار، افزایش تامین مالی برای تحول سیستم‌های غذایی پایدار، ترویج رژیم‌های غذایی سالم و ایجاد تاب‌آوری به نمایش می‌گذارد.

تکیه بر تحقیقات موسسه بین‌المللی سیاست‌گذاری غذا و سایر مراکز تحقیقات کشاورزی، درس‌هایی را ارائه می‌کند که می‌تواند در دستیابی بهتر به امنیت غذایی، تغذیه و پایداری از طریق تامین مالی، نوآوری و حکمرانی مثبت نسبت به اقلیم، کمک نماید.

سال ۲۰۲۳: بازنگری در پاسخ به بحران‌های غذایی

دهه‌ی گذشته با بحران‌های متعددی همراه بوده که غالباً دارای همپوشانی نیز بوده‌اند. همه‌گیری کووید-۱۹، بلایای طبیعی مختلف و جنگ روسیه و اوکراین، همگی ساختار سیستم‌های غذایی جهانی را تهدید نموده‌اند. پیشرفت در کاهش فقر و سوءتغذیه در بسیاری از نقاط جهان، معکوس شده و پیامدهای بلندمدتی بر سلامت و معیشت مردم، داشته است. این

کتاب سال ۲۰۲۱ سیاست جهانی غذا کاستی‌های سیستم‌های غذایی فعلی، تغییرات مورد نیاز برای تحول این سیستم‌ها و تجارب برگرفته از کووید-۱۹ را مورد بررسی قرار داده است. این کتاب درس‌هایی را ارائه می‌دهد که می‌تواند به جهان در مسیر تغییر سیستم‌های غذایی در جهت تاب‌آوری، فراگیری، کارایی، پایداری و تغذیه بیشتر کمک نماید.

تحول سیستم‌های غذایی برای دستیابی به بسیاری از اهداف توسعه از جمله اهداف فقر، امنیت غذایی و پایداری، ضروری است. همه‌گیری کووید-۱۹، بسیاری از کشورها را به عقب راند؛ چرا که درآمد‌ها و امنیت غذایی در واکنش به قرنطینه‌ها و اختلالات سیستم‌های غذایی کاهش یافت. اما تجارب جهان در پاسخ به این همه‌گیری می‌تواند به مقابله با شوک‌های آینده و تغییر سیستم‌های غذایی کمک کند. فرصتی برای نوآوری و تحول در پی همه‌گیری کووید-۱۹ در حال ایجاد شدن است. در کتاب ۲۰۲۱، محققان موسسه بین‌المللی تحقیقات سیاست‌گذاری غذا و سایر کارشناسان سیاست غذایی، تاثیرات همه‌گیری و پاسخ‌های سیاستی دولت‌ها، به‌ویژه برای فقرا و محرومان را بررسی کرده و نحوه‌ی تغییر سیستم‌های غذایی به سمت سیستم‌های سالم، تاب‌آور، کارا، پایدار و فراگیر را مورد نظر قرار داده‌اند.

سال ۲۰۲۲: تغییر اقلیم و تحول سیستم‌های غذایی

سیستم‌های غذایی ما نه تنها به شدت تحت تاثیر تغییر اقلیم بوده و نیازمند تمرکز فوری بر سازگاری هستند؛ بلکه در ایجاد حدود یک‌سوم انتشار گازهای گلخانه‌ای جهانی نقش ایفا می‌کنند که دو سوم از این انتشارات ناشی از کشاورزی، جنگلداری و سایر موارد کاربری زمین است. سرمایه‌گذاری در تحول سیستم‌های غذایی، یک قطعه‌ی کلیدی از پازل تغییر اقلیم است؛ اما، بودجه‌ی آن بسیار اندک بوده و تنها بخش کوچکی از بودجه‌ی اقلیم به سمت این هدف هدایت می‌شود.

تغییر اقلیم، سیستم‌های غذایی و اهداف متعدد توسعه، مرتبط با تحول سیستم‌های غذایی پایدار را تهدید می‌کند. افزایش سازگاری و تاب‌آوری و نیز دستیابی به کاهش عمده‌ی انتشار

بازارهای جهانی از دیگر سو، باعث می‌شوند که بازنگری در سیاست‌های غذایی کشور (پایداری تولید، توزیع، تقاضا و تجارت) و انطباق آن‌ها با شرایط فرارو، ضرورت اساسی پیدا کند.

اجرای دقیق برنامه‌ها و سیاست‌هایی نظیر الگوی کشت بهینه و کشاورزی فراسرزمینی را می‌توان گام‌های آغازین برای دسترسی به امنیت غذایی پایدار، قلمداد کرد. با گذشت نزدیک به یک دهه از تصویب کشاورزی (کشت) فراسرزمینی، هنوز میان اهداف مورد نظر و عملکرد کشور، شکاف بسیار زیادی وجود دارد.

منابع:

1. IFPRI. 2019 Global food policy report. 2019. Washington, DC: International Food Policy Research Institute (IFPRI). <https://doi.org/10.2499/9780896293502>
2. International Food Policy Research Institute (IFPRI). 2020. 2020 Global Food Policy Report: Building Inclusive Food Systems. Washington, DC: International Food Policy Research Institute (IFPRI). <https://doi.org/10.2499/9780896293670>
3. International Food Policy Research Institute (IFPRI). 2021. 2021 Global food policy report: Transforming food systems after COVID-19. Washington, DC: International Food Policy Research Institute (IFPRI). <https://doi.org/10.2499/9780896293991>
4. International Food Policy Research Institute (IFPRI). 2022. 2022 Global food policy report: Climate change and food systems. Washington, DC: International Food Policy Research Institute (IFPRI). <https://doi.org/10.2499/9780896294257>
5. International Food Policy Research Institute (IFPRI). 2023. Global food policy report 2023: Rethinking food crisis responses. Washington, DC: International Food Policy Research Institute (IFPRI). <https://doi.org/10.2499/9780896294417>

در حالی است که علی‌رغم بزرگی چالش‌ها، سیستم‌های غذایی از برخی جهات، بسیار تاب‌آور بوده و بخش‌های خصوصی و دولتی برای رفع نیازهای جدید گام برداشته‌اند. با بدتر شدن تغییرات اقلیمی و افزایش درگیری‌های ژئوپلیتیکی در میان تهدید همه‌گیری‌های مکرر، بحران‌ها ممکن است که رایج‌تر و ویرانگرتر شوند. لذا نحوه‌ی رسیدگی به بحران‌های غذایی، نیازمند تجدید نظر است. بسیاری از دولت‌ها، حامیان و سازمان‌های بین‌المللی خواستار حرکتی فراتر از پاسخ‌های بشردوستانه (که تنها پس از آغاز بحران داده می‌شوند)، به سمت پیش‌بینی، آماده‌سازی و ایجاد تاب‌آوری بهتر در سیستم‌های غذایی هستند تا از درجه‌ی ویرانگری بحران‌های آتی بکاهند.

کتاب سیاست جهانی غذا در سال ۲۰۲۳ نگاهی دارد به تداوم مداخلات برای رسیدگی به بحران‌ها، از سیستم‌های هشدار اولیه و اقدامات پیش‌بینانه گرفته تا سیاست‌هایی که تاب‌آوری جوامع آسیب‌پذیر و زنجیره‌های ارزش غذایی کشاورزی را در طول زمان افزایش می‌دهند. این مطالعه بر مجموعه‌ای از گزینه‌های سیاستی تاکید می‌ورزد که می‌توانند واکنش فوری به بحران‌ها را بهبود بخشیده و رویکرد بلندمدت را به سمت ایجاد تاب‌آوری سیستم‌های غذایی تغییر دهند تا امنیت غذایی برای همگان تضمین شود.

توصیه‌های سیاستی برای ایران

امنیت ملی، مقوله‌ی چند بعدی است و امروزه، نقش امنیت‌غذایی پایدار در تحقق امنیت ملی، بیش از پیش آشکار شده است. تامین غذای سالم و کافی به عنوان اولین و مهمترین نیاز اساسی انسان، به دغدغه‌ی جهانی تبدیل شده است. تغییرات اقلیمی، تخریب منابع پایه و کارآمدی پایین مدیریتی (در سطوح خرد و کلان) در بهره‌مندی از منابع موجود کشاورزی از یک سو، و انتقال منابع تولید کشاورزی، کاهش سرمایه‌گذاری در کشاورزی، تقاضای فزاینده‌ی داخلی برای مواد غذایی و کاهش امکان دسترسی فیزیکی و اقتصادی آحاد جامعه به مواد غذایی در

تهران - بلوار کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ شماره: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵ - ۱۵۸۱۵ کدپستی: ۳۷۳۱۳ - ۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir

ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir

<https://www.agri-peri.ac.ir>